

Кафедра соціальної роботи, управління та суспільних наук
**КУРС «ЕТИКА ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ
В ОСВІТІ І НАУЦІ»**

**ЛЕКЦІЯ: ПРЕДМЕТ, ФУНКЦІЇ І ЗАВДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ЕТИКИ**

План

Вступ

1. Предмет курсу «Етика та академічна доброчесність в освіті і науці».
2. Функції професійної етики.
3. Завдання курсу «Етика академічної доброчесності в освіті і науці».

Висновок

Вступ

Професійна етика – сукупність норм і правил, що регулюють поведінку фахівця на основі загальнолюдських моральних цінностей, з урахуванням особливостей його професійної діяльності й конкретної ситуації. Професійна етика займає важливе місце в системі етичного знання та освіти, виступаючи невід'ємною складовою частиною підготовки й діяльності фахівця. Професійна етика – сукупність норм і правил, що регулюють поведінку фахівця на основі загальнолюдських моральних цінностей, з урахуванням особливостей його професійної діяльності й конкретної ситуації. Професійна етика займає важливе місце в системі етичного знання та освіти, виступаючи невід'ємною складовою частиною підготовки й діяльності фахівця.

1. Предмет курсу «Етика та академічна доброчесність в освіті і науці».

МЕТОЮ викладання курсу є: сприяти підготовці освітянина і науковця не лише в суто його функціональному, а й особистісному значенні. Така єдність цього процесу покликана забезпечити високий рівень морально культури педагога і науковця, його духовно-моральну творчість, гуманізувати взаємодію відносин передусім у системі «викладач-студент», «викладач-викладач», «вчений-вчений» та ін.

З огляду на це, ПРЕДМЕТОМ КУРСУ є: вивчення й регулювання усієї сукупності «суб'єкт-суб'єктних відносин» у сфері освітнього процесу, у тому числі і відносин у системі: «особистість-суспільство» та «суспільство-особистість».

Доброчесність в освіті і науці ґрунтується на моральних нормах, принципах, що мають певну диференціацію. Вони містять у собі: а) норми-заборони; б) норми-рамки; в) норми-зразки. Зазначимо, що усі вони мають специфічний імперативний характер.

ДОБРОЧЕСНІСТЬ – поняття моральної свідомості, яке виступає узагальненою характеристикою позитивно стійких моральних якостей особистості. Поняття доброчесності підкреслює діяльну форму засвоєння добра, на противагу простому знанню принципів, яке автоматично робить людину добродійною, доброзичливою, гуманною. Доброчесність характеризує моральну міру поведінки особистості в тих чи інших сферах суспільного життя, відносинах. Вона зумовлена не лише суспільною, а й особистою практичною діяльністю, її потребами, інтересами, прагненнями, мотивацією, ідеалами тощо.

Особливістю доброчесності особистості освітянина і науковця є те, що вона базується не на силі юридичних законів, а на силі громадської думки і самосвідомості, саморефлексії. Доброчесність віддзеркалює

моральні вчинки, дії особистості у яскраво емоційно-оцінній формі. Важливо пам'ятати, що доброчесність має ОБ'ЄКТИВНИЙ, СУБ'ЄКТИВНИЙ та суперечливий характер. Останнє, своєю чергою, підкреслює діалектичний зв'язок об'єктивного і суб'єктивного.

2. Функції професійної етики.

Сфера педагогічної та наукової праці є дещо менше ієрархічною, ніж інші сфери. Вона має творчий характер, і це виступає на перший план. До основних ФУНКЦІЙ педагогічної етики належать:

А) СВИТОГЛЯДНА. Вона визначає форму суспільної й особистісної самосвідомості людини; спосіб практично-духовного освоєння світу. Світогляд людини – це оцінка людиною явищ дійсності, сенсу її життя і формування на цій основі моральних переконань, ідеалів, принципів діяльності. Світогляд – це вияв добра, людяності, совісті, а також прекрасного і піднесеного у професійній діяльності. Важливими складовими світогляду є СВИТОВІДЧУТТЯ і СВИТОСПРИЙНЯТТЯ індивідом навколишнього світу.

Б) ГНОСЕОЛОГІЧНА (пізнавальна). Вона виявляється в тому, що дає нові знання людині про світ і водночас виступає формою суспільної свідомості. Педагогічна мораль виконує пізнавальну функцію не лише у більш конкретних, ніж загальна, а й у більш активних формах. З одного боку, вона має більш прикладний, практичний характер, а з іншого – є функцією пізнавально-перетворювальною.

В) ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНА. Вона має своєрідну ієрархію цінностей, єдиний вимір, з допомогою якого педагог, вчений оцінює події, ситуації, явища, поведінку колег, студентів, аспірантів з погляду сенсу людського життя. У педагогічній моралі ціннісно-орієнтована функція реалізується по-різному. З одного боку, будь-яка педагогічна діяльність

повинна бути морально орієнтованою, адже її результат є великою соціальною цінністю і спрямований на досягнення морального процесу. З іншого боку, науково-педагогічна мораль забезпечує формування моральних орієнтацій на моральну, доброчесну діяльність і вдосконалення моральних відносин, як на субординаційному, так і координаційних рівнях.

Г) ВИХОВНА. Є однією із найбільш органічних функцій науково-педагогічної моралі. Моральні настанови, принципи, стимули, моральні орієнтації – все це служить моральному вихованню особистості.

Д) ПЕДАГОГІЧНОГО КОРЕКТУВАННЯ. Її сутність і зміст полягає в тому, що у дії, вчинки викладача вносяться певні корективи (методами навіювання, моральної оцінки і самооцінки, активної самокорекції тощо).

Е) ВИПЕРЕДЖАЛЬНОГО ВПЛИВУ. Педагог має критично й водночас прогностично оцінювати власну діяльність з погляду сучасного і майбутнього.

Є) ВИРОБЛЕННЯ ІМУНІТЕТУ ПРОТИ МОРАЛЬНИХ СПОТВОРЕНЬ. Сьогодні надто важливим є те, наскільки педагог, науковець здатний адекватно реагувати на різні прояви аморального, потворного і нищого: насиллю, жорстокості (булінгу), руйнації гуманних людських відносин та ін.

Загальні принципи професійної етики:

Сутність першого принципу виходить із так званого золотого стандарту: «У межах службового становища ніколи не допускати стосовно своїх підлеглих, до керівництва, до колег, до клієнтів та ін. таких дій, яких би не бажав бачити стосовно себе».

Другий принцип: потрібна справедливість при наділенні працівників необхідними для їхньої службової діяльності ресурсами (грошовими, матеріальними та ін.).

Третій принцип вимагає обов'язкового виправлення етичного порушення незалежно від того, коли й ким воно було допущене.

Четвертий принцип – принцип максимуму прогресу: службова поведінка й дії співробітника визнаються етичними, якщо вони сприяють розвитку організації (або її підрозділів) з моральної точки зору.

П'ятий принцип – принцип мінімуму прогресу, відповідно до якого дії працівника або організації в цілому етичні, якщо вони хоча б не порушують етичних норм.

Шостий принцип: етичним є терпиме відношення працівників організації до моральних основ, традицій та ін., що мають місце в інших організаціях, регіонах, країнах.

Сьомий принцип: не слід боятися мати власну думку при вирішенні будь-яких службових питань.

Восьмий принцип – ніякого насильства, тобто «тиску» на підлеглих, що може мати різні форми, наприклад, у приказній, командній манері ведення службової розмови.

Дев'ятий принцип – сталість впливу, що виражається в тому, що етичні стандарти можуть бути впроваджені в життя організації не одноразовим наказом, а лише за допомогою зусиль, що не припиняються, з боку й керівника, і підлеглих.

Десятий принцип – при впливі (на колектив, окремого працівника, на пацієнта та ін.) урахувати силу можливої протидії. Справа в тому, що визнаючи цінність і необхідність етичних норм у теорії, багато працівників у повсякденній діяльності намагаються їм протидіяти.

Одинадцятий принцип полягає в доцільності авансування довірою – почуттю відповідальності працівника, до його компетенції, до почуття обов'язку та ін..

Дванадцятий принцип пропонує прагнути до безконфліктності.

Тринадцятий принцип – свобода, що не обмежує свободи інших. Чотирнадцятий принцип: працівник повинен не тільки сам дотримуватись етичних норм, а й сприяти такої ж поведінці своїх колег. Зазначені принципи повинні служити підставою для вироблення кожним працівником

власної особистої етичної системи. Зміст етичних кодексів корпорацій бере свій початок із принципів етики.

Змістом професійної етики є кодекси поведінки, що пропонують певний тип моральних взаємин між людьми й способи обґрунтування даних кодексів. Професійна етика вивчає: відносини в трудових колективах і кожного фахівця окремо; моральні якості особистості фахівця, які забезпечують найкраще виконання професійного обов'язку; взаємини усередині професійних колективів, і ті специфічні моральні норми, що притаманні для даної професії; особливості професійного виховання. Професіоналізм і відношення до праці є важливими характеристиками морального вигляду особистості. Вони мають важливе значення в особистісній характеристиці індивіда, але на різних етапах історичного розвитку їх зміст і оцінка суттєво відрізняються.

3. Завдання курсу «Етика та академічна доброчесність в освіті і науці».

Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Основними завданнями названого курсу є:

- Формування знань про сутність і зміст світогляду та особливості професійної етики;
- Розкриття найактуальніших положень змісту і суті етики науково-педагогічної діяльності;
- Формування уявлень про роль і місце академічної доброчесності у науковій і освітній діяльності;

- Ознайомлення із нормативною базою з проблем дотримання норм академічної доброчесності;
- Формування умінь і навичок застосування отриманих знань зі сфери академічної доброчесності у навчальній та науковій роботі;
- Сприяння формуванню навичок коректної роботи з джерелами інформації та адекватного покликання на них у процесі наукового дослідження;
- Інформування про механізми контролю за дотриманням принципів та правил академічної культури й чесності.

Програмними результатами навчання мають бути:

- Уміння поєднувати теорію і практику, а також приймати рішення та виробляти стратегію розв'язання науково-прикладних задач з урахуванням національних та загальнолюдських духовно-моральних цінностей, суспільних, державних та виробничих інтересів;
- Аргументувати вибір методів розв'язування науково-практичних задач, критично оцінювати отримані результати та захищати прийняті рішення;
- Уміння презентувати та обговорювати отримані результати і здійснювати трансфер набутих знань;
- Здатність адаптуватися до нових умов, самостійно приймати рішення морального порядку, а також та грамотно ініціювати оригінальні дослідно-інноваційні комплексні проекти;
- Здатність усвідомлювати необхідність набувати знання і педагогічний досвід впродовж життя;
- Здатність відповідально ставитись до виконуваної роботи та досягати поставленої мети з дотриманням вимог професійної етики.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачас:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;

- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Висновок

Професійні етики, як правило, стосуються тих видів професійної діяльності, наслідки або процеси якої впливають на життя й долі інших людей або людства. У зв'язку із цим у даний момент можна виділити традиційні види професійної етики, такі, як педагогічна, медична, юридична, етика науковця, і порівняно нові, поява або актуалізація яких пов'язані зі зростанням ролі «людського фактора» у даному виді діяльності (наприклад, інженерна етика) або посиленням його впливу в суспільстві (журналістська етика). Особливе місце займає етика ділового спілкування, оскільки вона виступає як у ролі самостійної професійної етики (для менеджерів, підприємців і ін.), так і в якості елемента етики інших професій (педагога, юриста, інженера). Професійні етики, як правило, стосуються тих видів професійної діяльності, наслідки або процеси якої впливають на життя

й долі інших людей або людства. У зв'язку із цим у даний момент можна виділити традиційні види професійної етики, такі, як педагогічна, медична, юридична, етика науковця, і порівняно нові, поява або актуалізація яких пов'язані зі зростанням ролі «людського фактора» у даному виді діяльності (наприклад, інженерна етика) або посиленням його впливу в суспільстві (журналістська етика). Особливе місце займає етика ділового спілкування, оскільки вона виступає як у ролі самостійної професійної етики (для менеджерів, підприємців і ін.), так і в якості елемента етики інших професій (педагога, юриста, інженера).

Рекомендована література

1. Аристотель. Евдемова етика// Гусейнов А.А., Иррилиц Г. Краткая история этики. – Мысль, 1987. – С. 509 – 527.
2. Аристотель. Никомахова етика// Аристотель. Сочинения: В 4-х т. Т. 4: Пер. с древнегреч. / Общ. ред. А. И. Доватура. М.: Мысль, 1983. – С. 53 – 293.
3. Аристотель. Политика//Собр. Соч.: В 4-х т. Т. 4// Пер. с древнегреч. / Общ. ред. А. И. Доватура. – М.: Мысль, 1983. – С. 375 – 644.
4. Васянович Г. П. Педагогічна етика.// Вибрані твори у 7-ми т. Т. 3: Навчальний посібник. – Львів: Норма, 2015. – 420 с.
5. Васильєва М. П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога: Монографія. – Харків: Харків. Нац. ун-т ім. Г. Сковороди, 2004. – 410 с.
6. Ващенко Григорій. Виховання чесноти й принциповості. «Виховання волі і характеру». Підручник для педагогів. – Київ: «Школяр», 1999. – С. 318 – 325.
7. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-методич. посібник. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
8. Онищенко В. Д. Філософія духа і духовного пізнання: Християнсько-філософська ноологія. Львів: Логос, 1998. – 387 с.

9. Сухомлинський В. О. Виховання високих моральних якостей і норм поведінки/ Твори у 5 т. Т. 2. – К.: «Рад. школа», 1976. – С. 249 – 333.
10. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання.// Твори в 6-ти т. Т. 2. – К.: «РШ», 1952. – С. 21 – 51.